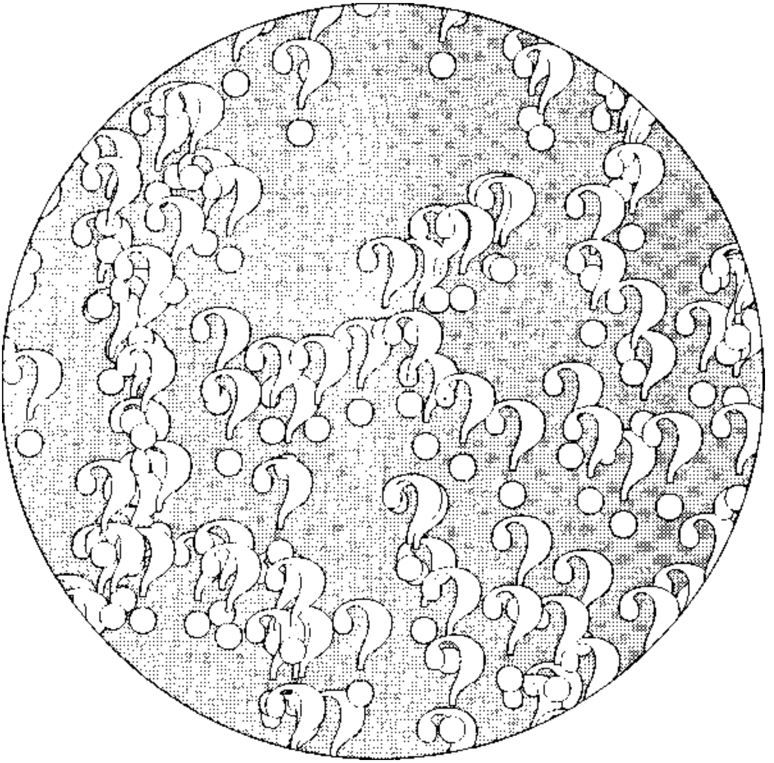
SKEPTIKKO

Skepsis ry:n tiedotuslehti

Numero 1 syksy 1988

Sisällys:

Jäsenasioissa ja muissa yhdistyksen toimintaan liittyvissä kysymyksissä pyydetään ottamaan yhteyttä sihteeriin, puh. 90-6944342 tai postitse:

Matti Virtanen
Malminkatu 38 B 33
00100 Helsinki

SKEPTIKKO-lehden toimitus: päätoimittaja Hannu Karttunen, muut toimitusneuvoston jäsenet: Matti Virtanen ja Nils Mustelin.

Tähän lehteen liittyvissä asioissa voi ottaa yhteyttä päätoimittajaan, puh. 90-4572709, postiosoite:

Hannu Karttunen
Tieteellisen laskennan palvelu
PL 40
02101 Espoo

ISSN 0786-2571

Pääkirjoitus

Hannu Karttunen

Kädessäsi on nyt todella harvinainen keräilykappale, Skepsiksen jäsenlehden ensimmäinen numero.

Olemme lupailleet omaa jäsenlehteä jo pitemmän aikaa, mutta muiden kiireiden vuoksi sen tekeminen on aina viivästynyt. Nyt sitten, vihdoin ja viimein, tähänkin puuhaan on päästy käsiksi. Lehden yhtenä tarkoituksena on tietenkin tiedottaa jäsenillemme yhdistyksen toiminnasta. Toivomme myös lukijoita löytyvän jäsenistömme ulkopuolelta, ja pyrimme levittämään skeptistä elämänasennetta mm. lähettämällä tätä lehteä kirjastoihin.

Tämä ensimmäinen numero on vasta jonkinlainen koenumero; emme suinkaan ole vielä lopullisesti päättäneet, miltä lehden täytyy näyttää ja millainen sen sisällön tulee olla. Tämän koenumeron toimittajat eivät myöskään halua mitenkään omia toimitustyötä itselleen. Jos joku muu on halukas hommaa vetämään, tulemme tarjoamaan hänelle kaiken tukemme. Toivoisimme nyt jäseniltämme aktiivista kannanottoa mm. seuraaviin asioihin:

- Millainen lehden sisällön pitäisi olla? Onko pääpaino jäsenistön omissa kirjoituksissa, vai yritämmekö kerätä ja kääntää ulkomaista materiaalia
- Kuinka usein lehden pitäisi ilmestyä?' (Tavoitteena on neljä numeroa vuodessa.)
- Millainen lehden ulkoasun pitäisi olla?
- Ehdokkaita/vapaaehtoisia lehden toimitustyöhön?

Odotamme myös innokkaina Skepsiksen jäsenten ja muidenkin kirjoituksia. Juttuja voi toistaiseksi lähettää ns. päätoimittajalle, joka huolehtii tämän lehdykän tulostamisesta TEX-ladontaohjelman suosiollisella avustuksella. Jos juttu on kovin pitkä, käsittelyä helpottaa huomattavasti, mikäli voit toimittaa sen tietokoneelle kelpaavassa muodossa. Mahdollisia tapoja ovat:

1) 5,25 (360 Kb tai 1,25 Mb) tai 3,5 tuuman DOS-levyke

2) Jos voit käyttää jotain verkossa olevaa tietokonetta, lähetä tekstisi Decnet-osoitteeseen OPMVAX: :HKARTTUNEN tai EARN-osoitteeseen HKARTTUN¤FINFUN.

Jos haluat yksityiskohtaisempia ohjeita, älä epäröi kysyä.

Torinon käärinliina paljastui väärennökseksi

Matti Virtanen

Kulunut syksy toi ratkaisun yhteen satoja vuosia kestäneeseen uskonnolliseen kiistaan. Torinon kardinaali Anastasio Ballestrero ilmoitti julkisesti lokakuun puolivälissä, että hänen katedraalinsa pyhäinjäännöksiin kuuluva niin sanottu Torinon käärinliina on keskiaikainen väärennös.

Monet uskovaiset olivat pitäneet liinaa itsensä Jeesus Kristuksen hautauskaapuna, johon kuolleista herääminen olisi jättänyt ihmiskunnan vapahtajasta eräänlaisen painokuvan. Epäilijöitäkin on riittänyt; heistä merkittävimpiä ovat olleet lähes kaikki paavit, joiden skeptisyyden takia käärinliinaa ei siirretty lähemmäs Vatikaanin pyhää istuinta. Torinon käärinliina pysyi provinsiaalisena pyhäinjäännöksenä. jonka "arvoitus" näytti kiehtovan eniten Yhdysvaltain katolilaisia.

1970-luvun lopulla suoritetut tutkimukset antoivat aihetta olettaa, että käärinliina on tehty keskiajalla. Liinasta löytyi mm. gelatiinipohjaista ainetta, johon oli sekoitettu punaisia okrahiukkasia. Tummista kohdista puolestaan löytyi synteettisiä vermilionihiukkasia. Sekä gelatiini että vermilioni viittaavat vahvasti 1300-lukuun. *The Skeptical Inquirer* -lehden numero VI/3 sisältäää useita artikkeleita, jotka käsittelevät näitä ensimmäisiä tutkimuksia.

Arvoitus ratkesi lopullisesti kirkon uskallettua vuosikausia kestäneen epäröintinsä jälkeen luottaa arkeologian perusmenetelmään, radiohiiliajoitukseen. Tuossa menetelmässähän mitataan radioaktiivisen hiili-14 -isotoopin osuutta orgaanisessa materiaalissa. (Mitä vähemmän raskasta isotooppia on jäljellä, sitä vanhempi tutkittava kohde on.) Kirkko ja kansainvälinen tutkijaryhmä pääsivät yhteisymmärrykseen tämän tutkimusmenetelmän käytöstä 1987,

Viime talvena kirkon luottamus tiedemiehiin näytti vielä horjuvan. Alkuperäisen tutkimussopimuksen mukaan radiohiiliajoitus piti suoritettaman seitsemässä laboratoriossa. Kirkon omat tieteelliset neuvonantajat rajasivat kuitenkin neljä laboratoriota ulkopuolelle ja antoivat armon vain Oxfordin ja Arizonan yliopistoille sekä Zurichin teknilliselle korkeakoululle. Päätös sai monet epäilemään, että kirkko yritti tutkimusaineistoa pienentämällä tehdä tuloksista epävarmempia. Pelättiin, että jos yksi kolmesta laboratoriosta saa muista selvästi poikkeavan iänmäärityksen, koko ajoitus voidaan saattaa kyseenalaiseen valoon - Jos poikkeavia ajoituksia olisi ollut yksi seitsemästä, ongelma olisi jäänyt olemattomaksi. Kirkon diskvalifioimat laboratoriot kehottivat jopa hylkäämään koko projektin,

ellei tutkimusta palauteta alun perin aiottuun laajuuteen. Boikottiin ei kuitenkaan ryhdytty, ja pyhästä kankaasta leikattiin huhtikuussa postimerkin kokoinen pala, joka jaettiin kolmeen osaan.

Kesällä ajoituksesta tihkui ennakkotietoja. Oxfordin yliopiston arkeologian ja taidehistorian laboratorion ajoitusyksikön johtaja, tohtori Robert Hedges ilmoitti tiedotusvälineille, että käärinliina vaikuttaa vakuuttavalta. " Jos se on väärennös, se on erittäin hyvä", hän kertoi, mutta ei ilmoittanut kantaansa liinan ikää koskevaan kysymykseen. Jännitys tiivistyi. (Itse asiassa Hedgesillä ei ilmeisesti ollut itse pääasiasta varmaa tietoa, koska tutkimus tehtiin kaksoissokkomenetelmällä, jonka toteutuksen koordinoi British Museum Lontoossa.)

Vasta lokakuussa tuli lopullinen tieto, kun kardinaali Ballestreros piti tiedotustilaisuutensa: Kolmen laboratorion tutkimus oli osoittanut 95 prosentin todennäköisyydellä, että Torinon käärinliina on valmistettu vuosien 3260 ja 1390 välisenä aikana. Ballestrerosin tieteellinen neuvonantaja professori Luigi Gonella tunnusti vielä julkisesti, että "hiili-14 -ajoitus on nykyaikaisinta teknologiaa ja toimii melko hyvin." Katolinen kirkko näyttää nykyisen paavin aikana astuneen todella aimo harppauksen kohti nykyaikaa: tämän vuosikymmenen alkupuolella palautettiin maine Galileo Galileille ja nyt annetaan tunnustusta modernille arkeologialle.

Niinkuin odottaa sopii, koko kristikansa ei pysy näin kovassa vauhdissa mukana. Käärinliinan "aitoutta" propagoiva yhdysvaltalainen järjestö Holy Shroud Guild vakuutti heti tutkimustulosten selvittyä, ettei radiohiiliajoitus ole ratkaissut mysteeriä. Myös Ballestrero itse levitti tiedotusvälineille käsitvstä, jonka mukaan käärinliinalla olevan kuvan syntyyn liittyy jotakin mystillistä. Hänen mukaansa kuvan syntymiseen liittyviä ongelmia on selviteltävä jatkotutkimuksissa. "Liinaan painautuneen kuvan arvo on huomattava. - - Käärinliina on ja tulee olemaan Jeesuksen kasvoja esittävä pyhä ikoni", Torinon kardinaali kehui maalliseksi todettua aarrettaan.

Jatkotutkimuksia liinalla olevan kuvan syntytavasta on tietenkin mukava odotella vaikkapa joulun tai pääsiäisen pitkäveteisinä päivinä. Ajankuluksi suosittelen kiinnostuneille Joe Nickelin teosta *lnquest* on *the Shroud of Turin* (Prometheus Books 1987). Siina kerrotaan liinan historia sen ensimmäisestä omistajasta, 1300-luvun puolivälissä eläneestä ritari Geoffroy de Charnusta tämän vuosikymmenen puoliväliin asti. Nickelillä oli työssään avustajina seitsemänjäseninen neuvottelukunta, johon kuului oikeuslääkäri, taidehistorioitsija, rikostutkija, raamatunhistorian tutkija, fyysikko ja valokuvauskemian asiantuntija sekä keskiajan tyyleihin perehtynyt kuvataiteilija. Tämän joukon avustuksella Nickei on tuottanut pellavakankaalle "mystisiä" kuvia, joita ei hevin erota alkuperäisestä Torinon väärennöksestä.

Homeopatia: toimii, ei toimi ...

Matti Virtanen

Menneenä kesänä näyteltiin farmakologian maailmassa tragikomedia, jossa ei näyttänyt olevan sankareita ollenkaan. Näytelmän aiheena oli homeopatiaksi kutsuttu 200 vuotias vaihtoehtoinen lääkintämuoto ja näyttämönä ranskalainen valtion tutkimuslaitos Institut National de la Santé et de la Recherche Medicale eli INSERM. Näytelmän käsikirjoitus oli laadittu arvovaltaisen tiedelehden *Naturen* toimituksessa.

Tarina alkoi jo pari vuotta sitten, kun Insermin tutkija, farmakologi Jacques Benveniste lähetti *Naturelle* omituisen tutkimusraportin. Siinä selviteltiin erään vasta-aineen aiheuttamaa allergista reaktiota soluviljelmässä. Tulos oli, että reaktio syntyy silloinkin, kun vasta-aineliuos on laimennettu homeopatian sääntöjen mukaan täysin vetiseksi. Sellainen tulos olisi tietysti mahtava todiste homeopaattisen lääkinnän puolesta: alan harrastajat väittävät nimittäin, että liuos kantaa mukanaan eräänlaista sormenjälkeä alkuperäisestä lääkeaineesta senkin jälkeen kun aineen viimeinen molekyyli on laimennettu jäljettömiin. Alan kummallisuuksiin kuuluu myös se, että lääkkeen vaikutus saattaa tehostua laimentamisen myötä. Liioittelematta voidaan sanoa homeopaattien väittävän, että vedellä on hyvä muisti.

Benvenisten käyttämät liuokset olivat todella sellaisia, että niissä ei voinut olla enää yhtään ainoaa vasta-ainemolekyyliä jäljellä. Moiset tulokset eivät vakuuttaneet *Naturen* toimitusta, joka kehotti häntä tekemään kokeensa uudelleen entista tarkemmin. Tutkija totteli kiltisti, ja saipa hän samanlaiset kokeet käyntiin myös kuudessa muussa laboratoriossa. Korjausten jälkeen tulokset näyttivät yhä positiivisia tuloksia homeopatialle. Artikkelia arvostellut asiantuntijaryhmä ei enää pystynyt löytämään tutkimusraportista uusia virheitä. Samaan aikaan Insermin homeopatiatutkimus oli herättänyt Ranskassa julkista kohua - Benvenistestä tehtiin lehdistössä toisinajattelevaa sankaria, joka taistelee dogmaattista ja materialistista tiedeyhteisöä vastaan. *Naturen* toimitus oli vaikeassa tilanteessa. Julkaistako vai ei?

Naturen päätoimittaja John Maddox päätti julkaista. Hän asetti kuitenkin Benvenistelle sen ehdon, että *Naturen* oman tutkijaryhmän on päästävä Insermin

laboratorioon tutkimaan kaikki oleellinen aineisto. Benveniste suostui, ja tutkimusraportti julkaistiin *Naturen* kesäkuun numerossa. *Nature* varmisteli selustaansa julkaisemalla raportin vieressä päätoimittajan kommentin, jonka mukaan Benvenisten esittämillä tutkimustuloksilla ei voi olla mitään fysikaalista perustaa.

Heinäkuussa Maddox lähetti Pariisin lähellä sijaitsevaan Insermin laboratorioon tutkijaryhmänsä, johon kuuluivat hänen itsensä lisäksi Yhdysvaltain liittovaltion lääketieteellisen tutkimuslaitoksen NIH:n tutkija Walter Stewart ja Amerikan skeptikoiden yhden miehen iskuryhmä, taikuri James Randi. Ryhmä myllersi laboratoriossa sopimuksen mukaan ja kirjoitti Benvenisten työstä murskaavan raportin, joka julkaistiin heinäkuun lopussa. Sen mukaan tutkimuspöytäkirjoja oli pidetty huolimattomasti, tulokset vaihtelivat vuodenaikojen ja kirjanpitäjien mukaan ja mikä murskaavinta: kun kokeet tehtiin Stewartin, Maddoxin ja Randin valvonnassa, odotettua reaktiota soluviljelmässä ei tapahtunut.

Allekirjoittanut keskusteli asiasta James Randin kanssa elokuussa, jolloin taikurimme vielä valmisteli Euroopan-kiertuettaan Randin mukaan heidän kolmen miehen tutkimusryhmänsä ei edes julkaissut *Naturen* jutussaan kaikkein raskauttavinta aineistoaan Benvenisteä vastaan. Hän antoi ymmärtää. että tutkimusryhmän raportin sävy oli tyrmäävä juuri tämän takataskuun jätetyn lisäaineiston vuoksi.

Asiasta nousi valtava julkinen meteli, koska *Nature* oli käyttäytynyt vallan toisin kuin arvovaltaiselta tieteelliseltä julkaisulta on sopinut odottaa. Muut tiedelehdet kyselivät, miksi ihmeessä salapoliisiryhmä lähetettiin epäilyksenalaiseen labora torioon vasta tulosten julkistamisen jälkeen Koko operaation taustalla epäiltiin olevan Maddoxin suunnittelema levikkikampanja. *Nature* lähetti kiistan eri vaiheissä lehdistötiedotteita ja sai rutkasti julkisuutta. Benvenisten tyrmäämistä verrattiin kärpäsen ampumiseen tykillä, ja loukattu homeopatian tutkija saikin osakseen suutta sympatiaa, eikä pelkästään Ranskan lehdistössä.

Ranskan-matka ja sen jälkeinen myllerrys olivat ilmeisesti hieman liikaa myös Randille. Syyskuun alussa Yhdysvaltain Skepsiksen eli CSICOPin toiminnanjohtaja Mark Plummer ilmoitti, että Randin Euroopan kiertue on peruutettu päähenkilön sairauden vuoksi. Sairauden syy oli kuulemma ylirasitus. *Scientific American* -lehden mukaan Maddox ei kadu tekojaan. Hänen mukaansa kaikki mukana olleet ovat oppineet paljon. "Tosin se, onko Benveniste oppinut mitään, onkin jo toinen juttu". Maddox pohtii.

Suomalainen julkisuus sivuutti koko herkullisen jupakan vähin äänin. Se kuvastaa hyvin suomalaisen tiedekirjoittelun lamaa: monien tutkijoiden mieliä kuohuttanut skandaali olisi ollut hyvä esimerkki, jonka kautta olisi voinut tarjota lukijoille

oleellista ja opettavaista asiaa tieteellisen työn luonteesta ja tiedeyhteisön käyttäytymisestä. Rohkenen tehdä ennustuksen: Kun homeopatiasta seuraavan kerran jaaritellaan jossakin suomalaisessa tiedotusvälineessä, alan harrastajat mainitsevat "arvovaltaisessa *Nature*-lehdessä julkaistun" Benvenisten tutkimuksen vakuuttavaksi todisteeksi homeopaattisen liuoksen voimasta. Sääli lukijoita.

Asiaan liittyviä artikkeleita ovat mm.

Nature, 333, ss. 816-818, 30 June 1988.
New Scientist, 119, s. 39, 14 July 1988.
Nature, 334, ss. 285-291, 28 July 1988.
Scientific American, ss. 16-18. September 1988.

Uutisia

Koonnut Matti Virtanen

Välirauha lääkintärintamalla?

Lääkintöhallitus piti syyskuun lopussa yhteisen seminaarin ns. vaihtoehtoisten lääkintämuotojen edustajien kanssa. Tapaamista mainostettiin laajasti, television pääuutislähetystä myöten. Juttujen sävy oli se, että "virallisen lääketieteen" ja vaihtoehtolääkinnän edustajat ovat vihdoin paiskanneet kättä ja jättäneet keskinäisen kinastelun sikseen.

Lääkintöhallituksen puolelta antoi lausuntoja ylilääkäri Jouko Söder. Suomen tietotoimiston mukaan hän sanoi, että vaihtoehtoiset hoidot ovat tulleet pysyvästi osaksi terveydenhuoltoa ja potilaalla tulee olla oikeus valita hoitomuotonsa. Hän piti tärkeänä vaihtoehtoisten hoitojen tutkimuksen lisäämistä.

Seminaarin yhteydessä julkistettiin taas tietoja vaihtoehtolääkinnän suosiosta. Tutkimukset kertovat, että 32 prosenttia suomalaisista on joskus käyttänyt näitä hoitomuotoja. Jos mukaan lasketaan luontaistuotteiden käyttäjät, voidaan jo väittää, että 40 prosenttia suomalaisista luottaa vaihtoehtolääkintään.

Yrteillä aidsia vastaan

Uutistoimisto UPI kertoi syyskuussa, että Genevessä toimiva "holistisen" lääkinnän keskus on kehittämässä yrttilääkintää aidsin eli immuunikadon hoitoon. Hankkeen takana ovat lännessä runsaasti mainetta niittäneen julkkisgurun Maharishi Mahesh Yogin opetuslapset.

"Maharishi European Research Universityä" edustava professori Robert Croughs kehui uutistoimiston jutussa, että aids-tutkijat kaikkialla maailmassa ovat kiinnostuneet hänen projektistaan, joka perustuu ikivanhaan intialaiseen hoitomuotoon "maharishi ayurvedaan". Menetelmään kuuluu yrttiruokavalion lisäksi meditointia eli mietiskelyä - tai syvärukousta, kuten jotkut sanovat.

Croughs tietää myös syyn maharishi-hoidon tehoon: "länsimaiset" hoitomuodot eivät toimi tyydyttävästi, koska ne eivät suhtaudu ihmiseen kokonaisuutena vaan keskittyvät yksipuolisesti joihinkin oireisiin. Niillä on siten myös haitallisia sivuvaikutuksia, joita ruumiin ja hengen tasapainoa korostava maharishi-hoito ei tietenkään aiheuta lainkaan.

Käyttikö Brezhnevkin?

Kaikki varmaan kuulivat viime keväänä, että Yhdysvaltain presidentti ja hänen puolisonsa ovat paljastuneet astrologian harrastajiksi. Valkoisen talon entisen kansliapäällikön Donald T. Reganin muistelmissa kerrotaan, miten rouva Nancy Reagan konsultoi tähdistäkatsojia ja keskusteli saamistaan tiedoista miehensä Ronald Reaganin kanssa.

Väitettiin jopa, että astrologien neuvot olisivat vaikuttaneet presidentin päätöksiin. Totuus lienee, että tähtikuvioiden vaikutusvalta rajoittui Reaganien aikataulun valmisteluun - tähdet tuskin neuvoivat Reagania ryhtymään tähtien sotaan.

Yhdysvaltalaisia tietysti nolotti koko juttu, ja sikäläiset tiedotusvälineet tekivät parhaansa selittääkseen astrologian suosiota. CSICOPin toimisto Buffalossa oli Reaganien ansiosta kuin piirityksen kohteena, toiminnanjohtaja Mark Plummer kertoi toukokuussa. Toimittajat valtakunnan kaikista osista soittelivat CSICOPiin ja utelivat astrologian syvintä olemusta.

New York Times sai oivallisen idean: juuri ennen Reaganien Moskovan-matkaa toukokuun lopulla lehti julkaisi tarinan neuvostoliittolaisten salaisesta viehtymyksestä astrologiaan ja muihin salatieteisiin. Jutussa oli päähenkilönä Dzhuna Davitashvili, gruusialaissukuinen seurapiirimeedio, joka pitää vastaanottoa Moskovassa. Dzhunalla on omien sanojensa mukaan parantava voima, jonka hän on vaatimattomasti nimennyt D-voimaksi.

Dzhuna ei uteluista huolimatta paljasta, pääsikö hän kokeilemaan D-voimaansa kuolinvuoteella maanneeseen Leonid Brezhneviin, kuten Moskovassa väitetään. "Hippokrateen vala" kuulemma sitoo hänen huulensa siinä asiassa. Mutta yhden asian Dzhuna paljastaa *New York Timesille:* Brezhnev oli kuulemma kerran sanonut terveysministerilleen, että D-voimaan perustuvaa hoitoa varten pitäisi Dzhunalle rakentaa kokonainen valtion klinikka.

Amerikkalaisia varmaan kovasti naurattaa ja huojentaa moinen venäläinen taikauskoisuus.

Punaiset silmät

Jos vanhat merkit pitävät paikkansa, uusi vuosi tuo taas jostakin päin Aasiaa tuoreita tietoja hirmuisesta lumimiehestä Jetistä ja hänen serkuistaan, joista kuuluisimpia lienevät neuvostoliittolainen Alma ja yhdysvaltalainen Bigfoot.

Kryptozoologian harrastajat muistanevat viime vuosilta muun muassa vuorikiipeilijöiden kruunaamattoman kuninkaan Reinhold Messnerin yrityksen päästä Jetin jäljille. Messnerhän väitti nähneensä lumimiehen laskeutuessaan alas yhdeltä Himalajan 8 000 -metriseltä huipulta. Seuraavana keväänä hän lähti retkikunnan kanssa kyttäämään otusta, mutta joutui vetämään vesiperän.

Neuvostoliittolaisella tutkijaryhmällä oli viime tammikuussa parempi onni Pamirin vuoristossa lähellä Afganistanin rajaa: Uutistoimisto Tass kertoi, että tieteellinen retkikunta oli nähnyt lumimiehen yöllä noin 35 metrin päästä. Retkikunnan johtaja selitti Tassille, että oliota ei valokuvattu, koska "sen arveltiin säikkyvän salamavaloa". Hmmm...

Lumimies elää sitkeästi Neuvostoliiton tiedotusvälineissä. Eräs silminnäkijä kertoi taannoin Moskovan radion ohjelmassa, että otus on kaksimetrinen ja sillä on punaiset silmät.

Kirjallisuutta

Ufojen pitkästyttävä viesti
Hannu Karttunen

Tapani Koivula: Ufojen kosminen viesti, WSOY 1988.

Koivulan sanoma tiivistyy kirjan viimeisen kappaleen otsikossa *Tiede on tuhon tie.* Vaihtoehdoksi tarjotaan jonkinlaista maailmojasyleilevää holistista uskontoa, johon ufopilotit haluavat saada meidät uskomaan. Kirjalle on muutenkin tyypillistä voimakas uskonnollinen sävy. jos tässä olisikin kaikki, kirja pitäisi luokitella uskonnolliseksi julistukseksi, jolla ei ole mitään tekemistä tieteellisen maailmankuvan kanssa ja johon tieteellä ei siten ole mitään sanottavaa. Mutta, mutta... heti kirjan alussa Koivula vaatii ufotutkimuksen tunnustamista tieteelliseksi työksi. Tällainen ristiriitainen ajattelu on rajatiedon edustajille tyypillistä: dogmaattiseen uskoon perustuva oppi on tunnustettava tieteeksi, mutta sitä ei

saa arvioida tavanomaisilla tieteellisillä kriteereillä. (Muuten: Koivula on arkkitehti. Ihmettelenpä, mahtaako hän perustaa lujuuslaskelmansa vihaamaansa nykyaikaiseen luonnontieteeseen vai ufojen kosmiseen rakkauteen.)

Koivula yrittää vakuuttaa lukijaa esittelemällä suuren määrän havaintokertomuksia. Niillä on kuitenkin vain kaunokirjallista arvoa, sillä ne hyväksytään kritiikittömästi, ilman minkäänlaista analyysiä. Skeptisemmät ufotutkimukset Koivula kuittaa vajaan kahden sivun katkeransävyisellä hyökkäyksellä Philip Klassia, Donald Menzeliä ja Carl Sagania vastaan. Samassa rytäkässä saa osansa myös Skepsis yleensä ja Nils Mustelin erityisesti, sekä ilmeisesti myös allekirjoittanut, vaikka nimeä ei mainitakaan.

Koivula hyökkää mielellään skeptikoiden joskus hieman ivallista asennetta kohtaan. Kirjaa lukiessani aloin aavistaa syyn: Koivulan huumorintaju paljastuu tylsästä mutta onneksi lyhyestä kappaleesta, jonka otsikko on *Kosmista huumoria*.

Kirjallisuusviitteitä on runsaasti, mutta kriittisiä julkaisuja varotaan visusti mainitsemasta. Sen sijaan Koivula kärrää eteemme sellaisia auktoriteetteja kuin Uri Geller, George Adamski, *National Enquirer* jne. Asiaa tuntemattomille kerrottakoon, että *National Enquirer* on amerikkalaisten supermarkettien kassoilla myytävä iltapäivälehti, jonka rinnalla *Iltalehti* on kuin koulukirja. Ihmetystäni herätti myös sivulla 26 oleva erilaisia ufoja esittävä kuva. Mallit on kuvatekstin mukaan poimittu Allan Hendryn kirjasta *The UFO Handbook.* Perusteellisen etsimisen jälkeen onnistuin löytämään vain kaksi jonkinlaista samankaltaisuutta kuvan 45 erilaisen ufon ja Hendryn kirjan välillä. Toinen näistä oli lisäksi tasasivuinen kolmio, jonka Hendry esittää havainnollistaakseen ihmismielen taipumusta täydentää puutteellisia kuvioita.

Mikä sitten on se ihmeellinen kosminen viesti? Ette ikinä arvaa! Eläkää sovussa, lopettakaa asevarustelu, lakatkaa saastuttamasta ja rakastakaa toisianne Todella omaperäistä. Jos nyt muualta avaruudesta saapunut vierailija todellakin haluaisi saada meidät vakuuttumaan sanomastaan, hänen olisi äärettömän helppoa tehdä se niin, ettei kenellekään jäisi epäilyksen sijaa. Miksi tätä ei ole tapahtunut, vaan ufot esittävät viestinsä salavihkaa ja vain niistä kiinnostuneille ihmisille? Vastaus lienee ilmeinen.

Puoskarinpaljastaja uudessa ajassa

Matti V irtanen

Martin Gardner: The New Age: Notes of a Fringe Watcher. Prometheus Books 1988.

Yhdysvaltalaisen veteraaniskeptikon Martin Gardnerin kirja jatkaa tuttua linjaa, jonka kirjoittaja loi aiemmissa vastaavissa teoksissaan *Fads and Fallacies in the Name of Science* (1952) ja *Science: Good, bad and Bogus* (1981),

Gardnerin uuden kirjan nimi antaa ehkä hieman harhaanjohtavan kuvan sen sisällöstä. Teos ei ole yhtenäinen katsaus tämän vuosikymmenen New Age -touhuihin, vaan sisältää laajan valikoiman kirjoituksia sekalaisista aiheista. Skeptistä kirjallisuutta julkaiseva Prometheus Books -kustantamo tuntee näemmä alansa markkinointimetkut; kirja nimeltä Miscellaneous Articles by Martin Gardner olisi tuskin ollut yhtä helposti kaupattavissa.

Kirjassa on yhteensä 33 artikkelia, jotka on julkaistu aiemmin mm. *The Skeptical Inquirerissa, Discover* -lehdessä ja *New York Timesissa*. Gardner lähestyy mielellään teemojaan ihmisten kautta: artikkeleiden nimissä vilahtelevat mm. Margaret Mead, Shirley MacLaine, Arthur Koestler, Wilhelm Fliess, D.D. Home, Tommy Gold, Rupert Sheldrake ja Gardnerin lempikahjo, skientologian perustaja L. Ron Hubbard.

Kirjoittajamme ei juuri anna armoa rajatiedon lavealle polulle eksyneille päähenkilöilleen. Mitä innokkaammin he sovittelevat tieteen valekaapua hartioilleen, sitä syvempiä ovat Gardnerin viillot. Stephen Jay Gould nimitti Gardneria osuvasti "puoskarinpaljastajaksi" arvostellessaan hänen edellistä kirjaansa. Paljastajamme ei ole kyllästynyt, vaikka hän on jatkanut työtään jo yli 35 vuotta.

Tietenkään Gardnerin näkemykset eivät ole aivan uunituoreita - kokeilkaapa itse keksiä uusia näkökulmia esimerkiksi paranormaalien ilmiöiden ihmeelliseen maailmaan. The New Age on mielestäni parhaimmillaan silloin kun Gardner jättää yliluonnolliset asiat sivuun ja kirjoittaa pieniä katsauksiaan tieteen ja tekniikan historiaan. Gardnerissa on se hyvä puoli, että hän ei suhtaudu tosikkomaisesti tavallisiin hulluihin.

Kirjan riemukkain luku on mielestäni *Perpetual Motion,* jossa Gardner esittelee historian parhaita ikiliikkujayritelmiä. Hän luokittelee ikiliikkujan rakentajat kolmeen ryhmään: 1. Rehelliset, mutta tietämättömät keksijät, jotka eivät tunne fysiikkaa tarpeeksi hyvin tiedostaakseen tehtävänsä toivottomuutta. 2. Huijarit,

jotka tietävät ettei heidän laitteensa voi toimia, mutta jotka siitä huolimatta ovat valmiita niistämään mahdollisimman monelta typerykseltä niin paljon rahaa kuin mahdollista. 3. Hurskaat petkuttajat, jotka liittävät vilpittömään tarkoitukseensa hieman taiteellista opportunismia.

Oivallinen jaottelu, jota voisi hyvin soveltaa muihinkin ihmisryhmiin. Gardner sympatisoi ensimmäisen ryhmän keksijöitä ja yrittää ymmärtää kolmanteen ryhmään ajautuneita. Toisen ryhmän huijarit saavat ansaitsemaansa huutia.

Gardnerin kirjaa ei valitettavasti ole suomalaisten kirjakauppojen hyllyissä, mutta sitä voi tilata kustantajalta. Prometheus Booksin osoite on 700 East Amherst Street / Buffalo, New York 14215 / USA. Samasta osoitteesta saa myös Prometheuksen kirjaluettelon, jossa esitellään kolmisensataa teosta.

Skepsiksen tiedotuksia

Paholaisen asianajaja

Skepsiksen ensimmäinen kirja ilmestyy ensi kevään aikana. Kirjan nimi on *Paholaisen asianajaja - opaskirja skeptikolle.* Sen kymmenestä artikkelista seitsemän perustuu viime talven esitelmiin. Niitä täydentävät Carl Saganin, Ilkka Tuomen ja Matti Virtasen artikkelit. Kirjan kustantaa Tähtitieteellinen yhdistys Ursa, joka myy sitä Skepsiksen jäsenillä samaan kirjakauppahintaa edullisempaan jäsenhintaan kuin ursalaisille. Ennakkotilaushinta on 88 markkaa Lähetämme tilauskupongin seuraavan lehden mukana.

Kirjaa varten kertyi aika paljon materiaalia, ja kaikki ei mahtunut mukaan. Pois jäi monia mielenkiintoisia artikkeleita, jotka olisivat vaatineet muokkaamista enemmän kuin mihin toimituksella oli aikaa. Yritämme julkaista niitä joko tässä lehdessämme tai mahdollisesti myöhemmin julkaistavassa toisessa kirjassa *Paholaisen asianajajan paluu.*

Randin vierailu siirtyi toukokuuksi

Skepsis ry:n syksyn 1988 huippukohta, yhdysvaltalaisen taikurin James Randin Suomen-vierailu meni valitettavasti mönkään. Syynä oli Randin sairastuminen, joka oli kuulemma ylirasituksesta johtuvaa. Hänellä oli takanaan mm. Kiinanmatka ja julkinen hullunmylly *Nature*-lehden homeopatiasekoilun takia (ks. juttu sivulla 6).

Taikurimme tauti ei kuitenkaan ollut vakavaa laatua. Pari viikkoa levättyään hän lähti kuin lähtikin Euroopan-matkalle. Matkareitistä leikattiin kuitenkin pohjoinen puolisko pois; kirjoittaessani tätä 21. marraskuuta Randi on parhaillaan Roomassa. Edellisenä iltana hän oli esiintynyt Italian televisiossa.

CSICOPin toiminnanjohtaja Mark Plummer lupaa Skepsikselle lähettämässään kirjeessä, että Randi ei aio pettää pohjolan skeptikkoja, vaan on itse asiassa innokkaasti tulossa tänne ensi keväänä.

Vierailu on yhdistetty Euroopan skeptikoiden ensimmäiseen yhteiskokoukseen, joka pidetään Munchenissä toukokuun ensimmäisellä viikolla. Randin matkareitiksi tuon kokouksen jälkeen on kaavailtu Munchen - Luxemburg - Bryssel - Amsterdam - Utrecht - Berliinit - Helsinki - Tukholma - Oslo - Bergen - Reykjavik - Florida (Randi asuu Orlandossa).

Skepsiksen hallituksessa on alustavasti sovittu, että Randille järjestetään Helsingissä samantapainen parin päivän ohjelma kuin syksyksi oli suunniteltu. Se tarkoittaa yleisöluentoa, televisioesiintymistä, tiedotustilaisuutta, yhteistä illallista Skepsiksen jäsenten kanssa ja lounasta suomalaisten taikureiden kanssa. Jos mielessänne on muita ideoita. Skepsiksen hallitus ottaa niitä mielellään vastaan. Ei kuitenkaan mitään ylirasittavaa, kiitos.

Seuraavat esitelmät

Tammikuun 18. päivän esitelmätilaisuudessa lääkäri Pekka Roponen kertoo hypnoosista.

Kevään muiden esitelmien aiheet ilmoitetaan lehden seuraavassa numerossa, joka toivottavasti ilmestyy tammikuun lopulla. Päivämäärät ovat joka tapauksessa 15.2, 15.3, 12.4 ja 10.5. Kaikki esitelmät ovat keskiviikkoisin ja ne pidetään Porthanian luentosalissa IV kello 18. Kaikki asiasta kiinnostuneet ovat tervetulleita.

Jos haluat liittyä Skepsiksen jäseneksi tai haluat lisätietoja yhdistyksestä, lähetä allaoleva lomake täytettynä Skepsiksen sihteerille (osoite löytyy sivulta 2).

Jäsenanomus

Hyväksyn Skepsis-yhdistyksen säännöissä määritellyt tarkoituksen ja toimintaperiaatteet (kts. lehden takakansi) ja haluan liittyä yhdistyksen jäseneksi.

Nimi

Ammatti ja oppiarvo

Lähiosoite

Postitoimipaikka

Puhelin

Työpaikka

Lähiosoite

Postitoimipaikka

Puhelin

Kokemus Skepsiksen toimialaan liittyvistä asioista, mahdolliset aihetta sivuavat julkaisut, jäsenyys muissa tieteellisissä yhdistyksissä, erityiset mielenkiinnon kohteet (käytä tarvittaessa erillistä paperia):

Päiväys

Allekirjoitus

Skepsis on 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys. Skepsiksen toimintaperiaatteet ovat samantapaiset kuin yhdysvaltalaisen CSICOPin (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mutta se toimii täysin itsenäisesti vaikkakin yhteistyössä CSICOPin ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa.

Yhdistyksen säännöissä mainitaan Skepsiksen tarkoituksesta ja periaatteista seuraavaa:

Yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää paranormaaleja ilmiöitä koskevien väitteiden objektiivista ja puolueetonta tieteellistä tutkimusta, ottamatta näiden väitteiden paikkansapitävyyteen kantaa apriorisin, tutkimusta edeltävin perustein.
- Ylläpitää tällaisesta tutkimuksesta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa seka pitää yhteyttä vastaavanlaisiin yhteisöihin kotimaassa ja ulkomailla.
- Julkaista paranormaaleja ilmiöitä koskevia väitteitä tutkivia artikkeleja ja kirjoja sekä laatia tällaisia väitteitä sisältävien julkaisujen bibliografioita.
- Järjestää alaan liittyviä kokouksia ja konferensseja seka harjoittaa valistus- ja tiedotustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton.

Yhdistyksen hallitus voi hyväksyä anomuksesta yhdistyksen jäseneksi yksityishenkilöitä ja oikeuskelpoisia yhteisöjä, jotka hyväksyvät edellä mainitut yhdistyksen periaatteet.